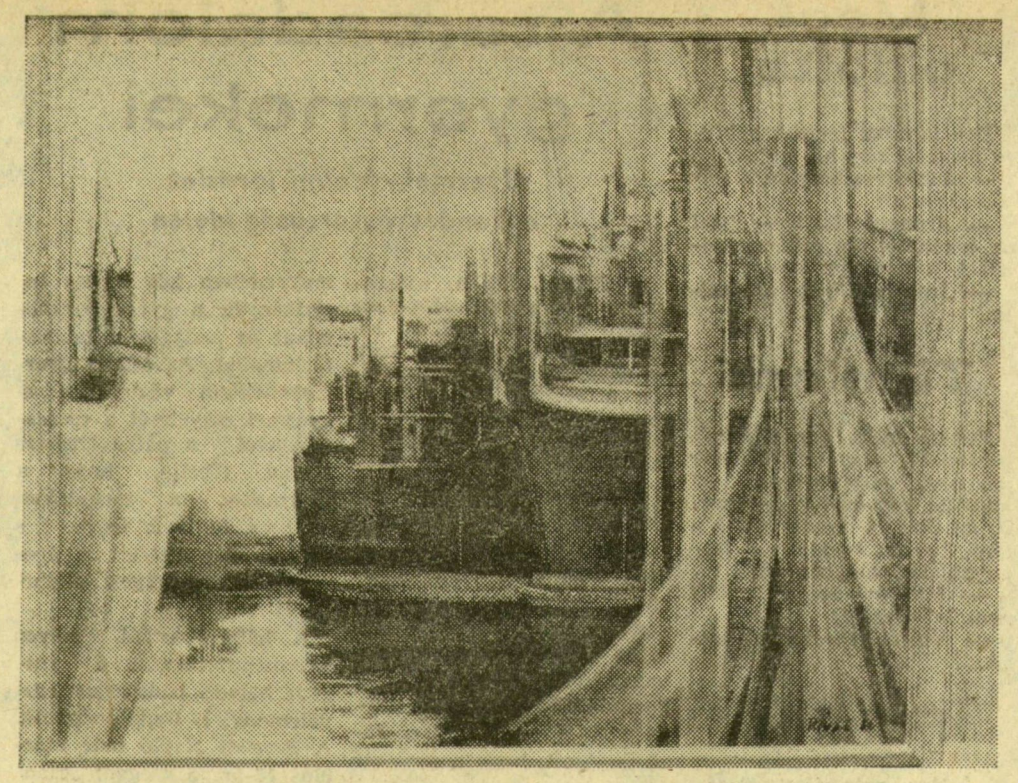

RIVAL GEORGES CHARLES — KIKÖTŐ

PLETYKA — IMPORTBÓL

Büszke vagyok a tájékozottságomra és ezt a sajtónknak köszönhetem. A lapokból ugyanis mindig értesülök a legújabb és legizgalmasabb pletykákról. Sokszor előbb közlik a magyar lapok, hogy G. G. a híres luxemburgi sexbomba kivel keveredett az olasz Riviérán őrjítő szerelembe, mint azt G. G. férje megtudja. Tájékoztatnak, ha F. F. belga szépségkirálynőt otthagyja a férje egy szenegáli masamód kedvéért. És természetesen arról is tudósítanak, hogy a szomorú F. F. kivel vigasztalódik. A képeslapok arról is, hogy miképpen. És pontosan tudom, hogy melyik angol beat-zenésznek mi a kedvenc kábítószere, jelenleg éppen kivel él és kiért hal. Közlik a lapok, hogy a holland H. H. ékszerei mennyit érnek és kitől származnak. Tájékoztatnak, hogy az imádott francia amorozónak mennyi a vérnyomása és a kifizetetlen szabó-számlája. Tudom, mennyit keresnek az amerikai filmcsillagok és mennyi adót csalnak.

A hírekből értesülök, hogy a neves nyugatnémet bonviván mit és mennyit iszik és hogy ezalatt kivel csalja a felesége. S kuncogok a moziban, amikor a vásznon megjelenik a romantikus hősnőt domborító angol színésznő, hogy örök hűséget esküdjék imádott hercegének. Mert tudom róla, hogyan került a filmvászonra. Képeslapunkban azt is láttam, pezsgőben fürdették.

És a lapok híradásait olvasva annak is örülök, hogy a mi színészeink nemcsak tehetségesek, hanem szolidak, és háziasak is. Nem isznak, nem csalják hitveseiket és természetesen nem is válnak. A színházból egyenesen hazasietnek szeretett családjukhoz és legfeljebb akkor maradnak ki, ha egy-egy munkás-művész találkozóra hivatalosak. Itt két pohár kristályvíz között elmondják, hogyan osztják el otthon a háztartási munkát.

Képeslapjaink is gyakorta közölnek riportokat a magyar színészekről. Ezekben látható a híres filmszínésznő, amint a gázrezsónál krumplilángost süt, vagy éppen férje zoknijait stoppolja. Bemutatják az ismert táncosnőt, aki nem tud szabadulni szenvedélyétől, a játékállat-gyűjtéstől.

Elnézést, hogy máris sokat fecsegtem a magyar színészek magánéletéről. Tudom, olvasóinkat művészeink művészete érdekli és mélységesen megvetik az intimpistáskodást. Annál is inkább, mert a pletyka-igényüket nyugati importból tökéletesen kielégítik.

Ősz Ferenc

---

két órát. Máris cibálta ki a falíszekrényből a strandszerelékeket. Pityu nézte, sehogyse értette. Ilyenek a felnőttek? Ez nem lehet igaz. Anyu itthagyja a nagy problémákat, sír, a vacsora dolga sincs megoldva, a bevásárlás se, az ő szakácskodása se, semmi. És a strandra akar elfutni.

— Én nem megyek Anyu, nem megyek,

— Hogyan? Keresd meg a fürdőnadrágodat, seholse találom.

Pityu ekkor kiborult.

— Mert rendetlen vagy, semmihez se értesz, egy núdlit nem tudsz megcsinálni, én tanultam meg könyvből! Vásárolni se akarsz, és igen, kimondom, ha meg is pofozol, férjhezmenni se akarsz. Tudom én, hogy minden más lenne, ne nevess ki, mert rúgok!

S ekkor elsírta magát. Nagyon nagy fába vágta fejszéjét — gondolatai összezavarodtak, nem tudta a bajok pontos nevét, dühében sírt, mérgesen verte szandálos lábát a keramithoz.

Anyu sokáig állt a strandszatyor mellett, nézte fiát, majd átfogta vállát és így kettesben bementek a szobába, közben Pityu elcsöndesedett, ölébe fúrta arcát és nagyon jól érezte magát. Csend lett, nagy és szép csend. Valahonnan érezte Anyu szívét dobogni, de mintha minden irányból dobogott volna. Befonta őt most valami, talán egy csodálatos káprázat. Egészen kicsinek érezte magát, mikor még szopott, mikor még semmi sem volt, csak ő, de ezt sem tudta, s valaki mindig megtartotta.

— Pityukám, jól tudod, hogy engem elhagyna akárki, mert nem tudok főzni. Nem is szeretek. Büdös és hiábavaló munka. Vannak tápláló kész dolgok, ma már nem úgy él az ember, mint régen.

Pityu rögtön érezte, hogy átejtik. Gúnyosan ült fel, szépen lemászott és szembeült Anyuval.

— Meg lehet tanulni. Vannak könyvek. Nekem is vettél egyet. Ezen ne múljon.

Csend lett. Anyu kényelmetlenül cigarettázott. Már megint.

— Miért nem mégy István bácsihoz? Szeretem őt. Nem olyan mint a többi hólyag, az a Kecskés Illés, meg az a Suhajda Dénes. Nehogy idehozd őket, elszökök, azt előre kijelentem. De István bácsi is szereti a kaját. Mesélte a múltkor a strandon, hogy a kolozsvári káposztát, meg a tejfeles csirkepaprikást szereti a legjobban. Most jut eszembe, én még ilyet nem ettem életemben. De megnéztem a könyvben, benne van. Ezt tanuld meg Anyu — tette hozzá kajánul.

Hanyatt feküdt a nagy karosszékben, lábát égnek tolta. Jógázott. Ez a gerincoszlop megmozgatására jó.

Anyu teljesen összezavarodva bámulta Pityu égnek álló lábait és sovány ülepét.

— Tedd le a lábad, egy percig ülj rendesen. Honnan ismered István bácsit?

— Hajaj, már régen. De megígértem, hogy nem szólok, ő tudja miért. Kár is hogy elárultam, csak meg ne tudja. Kétpárevezőse van, néha beevezünk a Marosba, a parton szalonnát sütünk. Ő tanított a Szingapurra is.

„Nem ismerem a fiamat, nem tudom mit gondol, hova jár, mit csinál. Külön élete van." Most ő is mélyeket lélegzett, valahogy megnyugodott. Szóval István. Szeretik egymást. Mindig rettegett e pillanattól — mikor majd valakit felhoz ide és bemutatja, fiam, itt van az új apád. Most már semmi baj. István, úgy látszik, alapos ember. Mindenre gondolt. Őt is észrevette. Gondolatai most kavarogva dongtak fejében, csupa ismeretlen madarak szálldostak, fények villantak benne, olyan volt e pillanatban, mint egy ábrándozó lány.

— Tudod mit Pityukám? Ha nagyon összeszedem magam, tudnék tejfölös csirkepaprikást csinálni nokedlival. Még van idő. Három óra alatt tálalok. Szaladj le a strandra és hívd meg István bácsit vacsorára.

Pityu kirántotta a szekreter alól fürdőnadrágját és harsogott.

— Hej tengerre szállj, szállj és meg se állj Szingapurig!

— Aztán vadul levágtatott a betonlépcsőkön.

IRODALOM ÉS PERIFÉRIÁK

Vallomásféle a munkásirodalom vitájához

Irodalmi életünkben különös divattá vált többet beszélni arról, ami nincs, ami hiányzik; voltak s bizonnyal lesznek is még kritikák, amelyek inkább hasonlítanak valamely hiánycikk-listához, semmint a méltatott mű méltatásához, a műben meglevő írói erények és gyengék értő elemzéséhez, egyszóval műbírálathoz. Ha akadna ráérő irodalmár, filológus — elég sok van belőlük ahhoz, hogy akadjon egy erre is —, aki összegyűjtené, mi mindent kértek számon, hiányoltak, vártak el például az utóbbi öt évben íróinktól, költőinktől mi mindennek a hiányára, problematikus, vagy elnagyoltan vázlatos (esetleg vázlatosan elnagyolt) voltára figyelmeztették baráti jószándékkal, intették óva féltő gonddal őket, s azt közreadná mindannyiunk épülésére: ámulva és döbbenten kérdeznénk valamennyien — hát hogy születhettek meg egyáltalán a regények, a drámák, az elbeszélések, a versek, ha mindez hiányzik belőlük, ha mindezt nem találni meg bennük. Hogy lehet egyáltalán, hogy irodalom még van, írók még vannak s — urambocsá' — művek is.

De nem is azért fogtam én kezembe a tollat, hogy gúnyos-dühös kedvemet töltsem az írással! A bevezetés csak annyiban kapcsolódik voltaképpeni mondandómhoz, amennyiben itt is hiánycikk-ügyről lesz szó. Hiánycikk-ügy? A kifejezés, amit használok, nem jó; elfödheti, elbagatellizálhatja ezt a valójában nagyon komoly és elgondolkodtató kérdést. Olvastam Gerő János vitára ingerlő s vitaindítónak is szánt *Miért kevés?* című cikkét, s a hozzászóló Baráth Lajos *A perifériára kiszorítva* című írását a Népszavában; elolvastam azóta más, ugyane témához kapcsolódó véleményeket. *Miért foglalkozik az utóbbi években oly kevés irodalmi alkotás a munkásélet ábrázolásával?* Ezt a kérdést tette fel vitaindító, önmagával is vitatkozó, töprengő cikkében Gerő János. S hozzátéve a maga alkotói gondjait, nehézségeit mint érdekelt, mondta el róla a véleményét Baráth.

Munkásirodalom, a munkásélet ábrázolása? Ha az lenne a célunk, hogy megnyugtassuk magunkat, statisztikát állíthatnánk össze, nagyvonalú felszínességgel oly művek sokaságát sorolva fel benne, amelyek első pillantásra a munkásélet ábrázolásaként is felfoghatók. S akkor, aláhúzva a végén a felsorolást, mint az összeadás végeredményét, mondhatnánk ki a megnyugtató konklúziót: nincs itt semmi baj, van munkástéma, van munkásélet ábrázolása, van munkásirodalom bőségesen, ennyi meg ennyi, összesen éppen annyi, amennyi elégnek mondható. *Mint ahogy nem is oly ritkán készítünk mi az irodalom dolgaiban ilyen megnyugtató statisztikákat, a problematikus minőséget a problémátlan mennyiséggel helyettesítve;* s aztán csak később lepődünk meg, amikor kiderül, hogy a baj attól bizony baj marad továbbra is, a hiba meg hiba, ha elhallgatjuk, vagy helyette mindig másról beszélünk.

Persze, ennek a mostani vitának a résztvevői is másról beszélnek olykor, nem arról, amiről beszélni kell. Megértem én Baráth Lajos és mindazon írók indulatát, keserűségét, akik visszakapták ilyen, vagy olyan hangú semmitmondó levelek kíséretében folyóirat szerkesztőségétől, könyvkiadótól valamely munkájukat, olyat, amit ők maguk, vagy más folyóiratok és más kiadók is kitűnő, kiadásra alkalmas műnek tartanak, s ki is adják aztán. Én is kaptam már ilyen levelet, sértőt és fölényeskedőt, felületes véleményt fogalmazót, értetlenségtől, eleve elhatározott közönytől sugárzót, amelynek aljára még pecsétet is ütöttek a két aláírás mellé. Elolvastam és... Mit tehettem volna? Válaszoljak rá? Minek? Hiszen olyan érvekkel, amelyekből az látszik, hogy az, aki leírta, talán el sem olvasta véleménye tárgyát, nem érdemes vitatkozni. Elmentem máshová. Ott más, az előzővel ellenkező véleményt, elismerőt, dicsérőt kaptam. S amit írtam, megjelent és tetszett azoknak is, akiknek írtam: az olvasóknak, a közönségnek. Együttérzéssel olvastam Baráth *Homok* című írásának kálváriáját. Baráth Lajost tehetséges írónak, jó írónak tartom, személyes jóbarátság is, eszméink, útunk rokonsága is összeköt bennünket. Meggyőződésem, hogy indulata és keserűsége jogos volt. De ez nem jelentheti azt, hogy minden kiadatlan, közöletlen írás miatti indulat és keserűség jogos kell legyen, ha az a mű netán munkáskörnyezetben játszódik, munkásszereplői vannak. *Mert az is előfordulhat — előfordul nem is ritkán — hogy a visszaadott írás valóban rossz, valóban közölhetetlen, valóban nem irodalom, annak dacára, hogy a szerző maga becsületes kommunista, társadalmunkért élő s küzdő ember, s hogy erről írja műveit is, csak éppen nem megfelelő szinvonalon.* S ezért kell leszögeznünk: a témaválasztás önmagában nem lehet a művek értékmérője: az értékmérő maga a mű, a megvalósítás, az alkotómunka eredménye.

Beszéltem már a statisztikákról. Valóban számos munkásábrázolás, munkáskörnyezetben játszódó mű született és születik manapság is. Dehát milyen ez a munkásábrázolás, milyen ez a munkásmilliő? S főleg, milyen az a kép, amit ezek a művek keltenek olvasóikban? Fejes, Moldova, Hernády, Mándy és mások műveire emlékezve úgy hinné az ember: a munkás egyenlő a kültelki vagánnyal; nyugtalan és kiszámíthatatlan, olykor meg egyenesen beszámíthatatlan, indulataiban élő, őrlődő ember; torzult ösztönélet és faragatlan mivoltában is végtelenül differenciált, szinte raffináltan bonyolult lelkivilág, hajlam a bűnözésre, meggondolatlan, akaratlan és kiszámítatlan cselekvésekre, stb., stb. Volt egy időszak, amikor az irodalmi alkotások szereplőinek egyszerűen nem volt magánéletük, nem szerettek, nem veszekedtek otthon, gyerekeik is csak úgy voltak, nem születtek, talán még életfunkcióikat sem gyakorolták soha, elfedekeztek róluk a mindenféle nagy közérdekű lelkesedések közepette. Ezek a mostani munkásalakok meg!... Ezeknek aztán bezzeg vannak ösztöneik, van bőségesen magánéletük, táplálkoznak, szeretkeznek, isznak és verekszenek annyit, hogy az ember végül már azon töpreng: a munkájukat mint munkások végzik-e egyáltalán; *a munkás ma az irodalomban magánember leginkább, s olyannyira, végletesen az, mint valami Robinson, egyedül a sehol szigetén, s nem társadalomban élve, a társadalom közös dolgaiban részét vállalva, részeseként és egyben letéteményeseként előrehaladásunknak.*

S hogy hasonlítanak — különösen filmjeinkben és színműveinkben — ezek a mostani munkásalakok hol Molière, hol Shakespeare, hol G. B. Shaw alakjaihoz, attól függően milyen műfajú az alkotás. Hogy hasonlítanak bármely polgári kommersz-munka kispolgár-, vagy lumpensablonjaihoz; s a konfliktusaik is menynyire örök és öröktől fogva újra és újra másolt sablon-konfliktusok. *A maiság inkább csak máz, néha már pusztán a kulisszákban, a színpadi kellékekben van csak jelen: a tölcséres gramafon helyére televíziós készüléket, a kínai porcelánváza helyére Gorka-kerámiát állíttat a szcenikus, vagy a rendező.* De ami történik, az megtörtént már Arisztofanész és Plautus színpadán, a középkori vásári komédiákban és passiókban, az újkor szellemeskedő-csevegő polgári színművében — s elsilányítva, leegyszerűsítve a 20-as évek némafilmjeitől, a mostani hollywoodi giccsig, a Kálmán-operettől a broadway-musicalig, mindenféle kommersz-produktumban. *Igen, az elkommercializálódás! Alighanem ennek is nagy része van abban, hogy most ez az anti-sablon hatalmasodik el irodalmunkban, s színpadainkon és filmjeinkben.*

A modern élet gyorsabb, lüktetőbb, zaklatottabb. Rohanás van és gépek vannak. Többet termelünk, növekszenek az igényeink, még többet kell termelnünk. S a hangsúly akaratlanul is a többre tevődik át a jobbról. Mert jobbat termelni sok időbe, nagyobb fáradságba kerül. Futószalag van; a futószalaghoz sablonok, sablonszerűen szervezett és beidegzett munka kell. Aki mást akar, egyénit, eredetit, újszerűt — az nem tud lépést tartani a futószalaggal. *S legyen akármenynyire nagy tehetség is, félreszorul, kiszorul valamilyen furcsa, képletes perifériára akkor is, ha törzsasztala van a Hungária Kávéházban, akkor is, ha országgyűlési képviselő, s pláne ha sem ez, sem az, csupán egyszerűen író, vagy költő valahol az országban,* Tatabányán, vagy Szegeden és író akar maradni nemcsak a lapok hasábjain, az író-olvasó találkozókon és más nyilvános szerepléseken, hanem műveiben és lelkiismeretében is.

Márpedig perifériára szorulni nem jó érzés. Nem jó sem eszmei-erkölcsi, sem anyagi okok miatt. *S mert élnünk is kell, hát elég sokszor és elég sokan alkusznak meg közülünk inkább a lelkiismeretükkel s lesznek aztán rezignált vagy cinikus, keserűen hangos vagy hallgatag, de anyagiakban jólszituált, beérkezett nagyemberek.* Jól élnek, sikeresen, s mégis elégedetlenül, rossz közérzettel. Gondolunk-e arra, hogy talán ezért is sok irodalmi-művészeti életünkben a rossz közérzetű alkotó? Hogy nemcsak azoknak lehet rossz a közérzete akik kiszorulnak, hanem azoknak is, akik beszorulnak a lajstromozott „beérkezettségnek" ebbe a tehetséget és egyéniséget egyaránt visszahúzó állapotába?

S mennyi mindent vethet még föl ez a vita a „miért kevés"-ről! Ha csakugyan őszintén, kertelés és mellébeszélések nélkül vitatkozunk. Pesze, én úgy gondolom, nekünk elsősorban a műveinkkel, azokon keresztül kell vitatkoznunk erről is. *Mert bármily sok is a külső korlát, meg a belső csábítás, az igazi alkotó, az igazi művész leginkább arra a „belső hangra" figyel, amely hiúság hangja-e vagy a becsvágyé, de mindig — s ez a lényeg — a tökéletesség felé haladni kényszerít, a szebbre, a jobbra, az igazabbra serkent bennünket.* S hosszabb távon és végül a megítélésben, a maradandóságban is ez és csak ez kerül a mérleg serpenyőjébe. Megméretünk — munkánk, műveink, önmagunk értékével — s azokért, azoknak, akik olvasták és olvasni fogják műveinket a holnapokban.

Papp Lajos